

DOI: 10.15330/ukrst.20.163-172

УДК 811.161.2'28

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЗВ
РІДКИХ СТРАВ І НАПОЇВ
(НА МАТЕРІАЛІ ГОВІРОК ПІДГАЄЧЧИНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Оксана НОВІЦЬКА

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

*Тернопільського державного медичного університету
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України (Україна, Тернопіль).*

E-mail: novicka@tdmu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-5630-6963

У статті досліджено назви рідких страв і напоїв, що побутують на території Підгаєччини Тернопільської області. Підгаєцькі говірки є центральною частиною наддністрянського діалекту й певною мірою репрезентують характерні риси говірок наддністрянського діалекту південно-західного наріччя.

Підгаєччина розташована в західній частині Тернопільської області. Ареал Підгаєцького району межує з Теребовлянським, Бучацьким, Монастириським, Бережанським та Козівським районами Тернопільської області та Галицьким районом Івано-Франківської області.

Сьогодні багато тематичних груп лексики українських говірок, великі говіркові масиви залишаються не дослідженими. До ареалів, що недостатньо вивчені, належать і підгаєцькі говірки, які своїми лексемами збагачують українську мову. Лексичні одиниці говірки становлять номен, які з тим же значенням уживаються і в інших українських діалектах, багато з них є загальнонародними і нормативними, проте значна їх кількість характеризується низкою особливостей.

Кожне з найменувань, що зафіксоване на території Підгаєччини, охарактеризовано за певними параметрами, з'ясовано семантику лексеми, подано перелік населених пунктів, у говірках яких засвідчено номінацію, вказано на її фіксацію в загальномовних і фахових словниках, відзначено лексико-семантичні паралелі в різних говорах української мови та в інших мовах, встановлено походження лексеми.

Проведене дослідження свідчить про те, що назви рідких страв і напоїв в українських підгаєцьких говірках належать в основному до загальноновживаних, що підтверджено лексикографічними джерелами. У більшості випадків маніфестанти аналізованих сем характерні й для інших діалектних континуумів, де мають семантику, спільну з підгаєцьким ареалом, або відмінну від нього.

Особливістю побутової лексики Підгаєччини є її тісний зв'язок з одним із найрухливіших елементів матеріальної культури, що робить її динамічною та нестійкою. Тому активний процес розвитку, збагачення групи назв їжі не припиняється й досі.

Ключові слова: *підгаєцькі говірки, лексико-семантична група, назви їжі, назви рідких страв, лексема.*

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть побутова лексика стала об'єктом вивчення для багатьох лінгвістів. Дослідження різних тематичних груп побутової лексики дає важливу інформацію, що розширює емпіричну базу української діалектології.

Формування діалектної лексики в українській мові зумовлено дією комплексу позамовних та внутрішньомовних чинників. Одним із екстра-лінгвальних факторів появи діалектної лексики в українській мові є різні географічні умови проживання носіїв мови, що позначається на життєдіяльності людей [4, 3]. Тематична група назв їжі містить невичерпну мовну, історичну та етнографічну інформацію. Вона певною мірою відображає народні соціально-економічні умови, ступінь розвитку суспільного організму й культурну спадщину поколінь. Характер харчування залежить від багатьох чинників, соціальних, історичних та природно-географічних умов, господарсько-культурної специфіки [2, 3].

Як і інші словникові об'єднання, лексика на позначення їжі характеризується складною іманентною структурою та багатоплановими зв'язками. Народні назви їжі мають відносно автономні мікрогрупи лексики, віднесення яких до однієї тематичної групи відбувається на засадах логіко-поняттєвого характеру. До складу цієї лексики входять традиційні й інноваційні утворення, пов'язані з різними етапами розвитку матеріальної культури [1, 70].

Назви їжі, які побутують на Підгаєччині, становлять організовану систему, елементи якої тісно пов'язані між собою. Лексика, що позначає їжу, неоднорідна за значеннями й територіальною диференціацією. Назви їжі й кухонного начиння посідають вагомe місце в діалектному фонді кожної мови, адже реалії, які вони позначають, стосуються побуту й здебільшого не пов'язані із соціальним становищем, освітою людини тощо. Проблемі назв їжі та кухонного начиння присвячено низку наукових досліджень, лінгвістичного, етнографічного та археологічного плану. Чи не найкраще репрезентують цю групу лексики праці З. Ганудель, Еріки Гоци, Є. Турчин, О. Крижко, М. Грицака, Т. Ястремської та ін.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю комплексного вивчення ЛТГ (лексико-тематична група) назв рідких страв у говірках Підгаєччини попри те, що побутова лексика, зокрема, назви їжі багатьох регіонів, охарактеризовані.

Мета статті – проаналізувати лексико-семантичні особливості назв рідких страв на прикладі говірок Підгаєччини. Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання таких завдань: 1) на підставі польових записів установити функціональну активність номенів на позначення досліджуваних сем говірок Підгаєччини; 2) подати структурно-семантичний аналіз лексем; 3) установити лексико-семантичні паралелі з іншими українськими діалектними континуумами.

Матеріалом для дослідження стали власні польові записи, зібрані в 37-х населених пунктах Підгаєччини Тернопільської області – м. Підгайці – районний центр, с. Сільце, с. Вербів, с. Угринів, с. Старе Місто, с. Мужилів, с. Мирне, с. Рудники, с. Литвинів, с. Старий Литвинів, с. Носів, с. Завалів, с. Боків, с. Шумляни, с. Новосілка, с. Білокриниця, с. Голгоча,

с. Гнильче, с. Затурин, с. Заставче, с. Бронгалівка, с. Юстинівка, с. Мозолівка, с. Волиця, с. Червень, с. Яблунівка, с. Поплави, с. Сонячне, с. Степове, с. Вага, с. Михайлівка, с. Голендра, с. Галич, с. Лиса, с. Середне, с. Загайці, с. Пановичі (див. карту № 2).

Виклад основного матеріалу. Підгаєцькі говірки є центральною частиною наддністрянського діалекту й певною мірою репрезентують характерні риси говірок наддністрянського діалекту південно-західного наріччя.

Обрана для дослідження територія – Підгаєччина – до 1990-х років входила до складу Бережанського району. Вона розташована в західній частині Тернопільської області. Ареал Підгаєцького району межує з Теребовлянським, Бучацьким, Монастириським, Бережанським та Козівським районами Тернопільської області та Галицьким районом Івано-Франківської області.

У досліджуваних говірках однією з рідких повсякденних страв є *боршч*. Лексема виступає із загальним значенням, оскільки для конкретизації різновидів страви використовують словосполучення *зелений боршч*, *червоний боршч* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Верб., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ., Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.), *щчау'л'овий боршч* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Верб., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ., Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.), *боршч з кваску* (Литв., Рудн., Лиса, Носів, Шумл., Угрин., Яблун., Завал.).

Назва *боршч* ‘рідка страва, що вариться з посічених буряків, капусти з додаванням картоплі та різних приправ’ є літературною нормою української мови (СУМ, I, 222). Етимологи виводять аналізоване слово з праслов. **bъrъčь < *bъrstjъ* ‘борщівник’ (ботанічна назва) (ЕСУМ, I, 236).

Борщ, у який замість буряків і капусти кладеться весняна зелень, щавель і варене яйце, на Підгаєччині має назву *зелений боршч*. Словник української мови фіксує назву з таким же значенням ‘борщ, у який замість буряків і капусти кладеться весняна зелень, щавель, лобода, шпинат’ (СУМ, I, 222), як і в говірках.

Найменування *щчау'л'овий боршч* у досліджуваних говірках позначає ‘борщ, приготовлений зі щавлю’. У літературній мові слово *щавлевий* фіксується як прикм. до *щавель* (СУМ, XI, 570).

Поряд із зазначеною назвою в деяких населених пунктах Підгаєччини зафіксовано номінацію *боршч з кваску*. Слово *квасок* від *квасець* у значенні ‘щавель’ у літературній мові кваліфіковане як діалектне (СУМ, IV, 131). У інших доступних нам джерелах подібних назв не зафіксовано.

Семема ‘рідка повсякденна страва, приготовлена на відварі м'яса, круп чи овочів’ на дослідженій території представлена лексемами *зупа* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Верб., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ.,

Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.).

У сучасній українській мові *зуна* як назва рідкої страви вживається зазвичай у діалектному мовленні (СУМ, III, 730). Фонетичний варіант цієї назви *суп*. Слово *суп* означає ‘рідка страва, юшка’ запозичена з французької мови, пор. фр. *soupe* ‘суп, юшка’. Варіант ¹*зуна* походить від пол. *zupa*, що, на думку О. Брюнкера, є новим запозиченням, мабуть, від нім. *Suppe* [90, 75].

Лексема ¹*зуна* поширена у львівському лексиконі – ¹*зуна* ‘суп’ (ЛЛ, 322), у буковинських говірках – ¹*зуна* ‘бульйон’, ‘суп’, ‘юшка’ (МСБГПІ, 80), у західнополіських говірках – ¹*зуна* ‘суп’ (СЗГАІ, 197), у карпатських говірках – ¹*зуна* ‘суп’ [90, 75], у лемківських – ¹*зуна* ‘юшка’ (КСЛГП, 121).

Рідка страва, приготовлена на відварі м’яса, на Підгаєччині має назви *бул’йон* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Верб., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ., Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.), *ро’сіл*, *роз’сіл* (Стар. Литв., Литв., Рудн., Лиса, Носів).

Назва *бул’йон* ‘рідка страва, приготовлена на відварі м’яса’ у значенні ‘чистий відвар із м’яса без овочів і приправ’ є літературною нормою української мови (СУМ, I, 254). В українську мову слово запозичено з французької мови, пор. *bouillon* пов’язане з дієсл. *Bouillir* ‘кипіти, варити’, що походить від латин. *bullire* ‘утворювати бульбашки, підніматися, кипіти, бити джерелом, клекотати’, пов’язаного з *bulla* ‘булька, банька’, спорідненим з українським *булька* (ЕСУМ, I, 293). Лексичними паралелями до укр. *бульйон* є пол. *bullion* ‘відвар з м’яса, м’ясний суп, юшка’, рос. *бульон*, *бульен* ‘юшка, підлива, рідка каша, все що сьорбають або п’ють’, білор. *булён*, болг. *бульон* ‘суп картопляний, бульйон’ (ЕСУМ, I, 293).

Назва *йушка* у значенні ‘суп м’ясний, картопляний, рибний’ є літературною нормою української мови (СУМ, XI, 617), яка відома і в інших говорах української мови (СУМГ, IV, 73). Етимологію слова *юшка* від *юха* дослідники пов’язують з праслов. **juxa(ixa)* (ЕСУМ, VI, 527).

Зазначена лексема в західноволинських говірках простежується з різними значеннями, зокрема *йушка* 1) ‘суп картопляний або рибний’; 2) ‘кров’; 3) ‘незахололий жир, топлений зі свинячого сала’; 4) ‘компот із сухофруктів’ (СЗГА, II, 284). У гуцульських говірках *йушка* позначає ‘росіл’ та ‘суп на м’ясному бульйоні’ (ГГ, 223). Простежується назва також у поліських говірках – *йушка* ‘картопляний суп’ (СПГЛ, 238), у одеських – *йушка*, *йуса* ‘рідка страва’ (СГОМ, 266), у львівському лексиконі – *йушка*, *йуха* ‘кров’ (ЛЛ, 833), у лемківських говірках – *йуха* ‘юшка’ (Дуда, 364), у бойківських – *йішка* ‘юшка з м’яса, грибів тощо’ (СБГО, I, 331), у карпатських – ¹*йу(i)шка* ‘суп’ [90, 75].

У сучасній українській мові лексема *ро’сіл* у значенні *бульйон* уживається як діалектна норма (СУМ, VIII, 882), що походить з праслов. **orzsolъ* ‘солоня рідина’ (ЕСУМ, V, 113).

Найменування *ро’сіл* із фонетичними варіантами на позначення *бульйону* поширене також у гуцульських говірках – *ро’сул* ‘бульйон’ (ГГ,

166), у одеських – *ро|сул* ‘бульйон’ (СГОМ, 64), у карпатських – *ро|сіл* ‘бульйон’ [90, 76], у лемківських – *ро|сі(и)л* ‘відвар із м’яса (Дуда, 294), *росил* ‘бульйон’ (КСЛГП, 275), у наддністрянських – *ро|сіл* ‘бульйон’ [13, 135], у львівському лексиконі – *ро|сіл, розсіл* ‘бульйон’ (ЛЛ, 649).

Семема ‘перетерте руками тісто, яке варять на молоці’ на досліджуваній території носить назву *затирка* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Верб., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ., Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.).

Назва *затирка* утворена від дієслова *терти* ‘готувати що-небудь розтираючи, розмішуючи, перетворюючи в однорідну масу’ (СУМ, III, 348). Слово походить від праслов. **terti* ‘терти’, споріднене з лит. *trinti* ‘терти’ (ЕСУМ, V, 559).

Лексема *затирка* ‘рване тісто, яке кидають у кипляче молоко чи воду’ вживається у львівському лексиконі (ЛЛ, 293) та західнополіських говірках (СЗГА, 178). Із подібним значенням лексеми *зац’єрка, зац’урка, затерка* фіксуються в лемківських говірках (Дуда, 137; КСЛГП, 107). У наддністрянському діалекті назва *затирка* простежується як ‘житня каша, зварена на воді’ або ‘суп із житнього борошна’ [13, 135]. На території Одещини лексема *зат’їрка* позначає ‘рідку страву, зварену із розтертого в руках тіста з борошном’ (СГОМ, 124).

Семема ‘молочний суп, до якого входить картопля і борошно’ по всій досліджуваній території носить назву *с’тиранка* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Верб., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ., Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.).

Номен *с’тиранка* в сучасній українській мові простежується як діалектна норма (СУМ, IX, 700). *С’тиранка* – віддієслівний дериват того ж кореня, що й назва *затирка*.

Назва *с’тиранка* відома в лемківських говорах – *сте(и)ранка, ста’ранка* ‘затирка, страва із вареного на молоці рваного тіста’ (Дуда, 138; КСЛГП, 292), наддністрянських – *с’тиранка* ‘молочний суп із борошна’, ‘житня каша, зварена на воді’, ‘пшенична каша’ [13, 136], карпатських – *с’тиранка* ‘галушки, нарізані квадратиками з розкачаного тіста’ [90, 35], бойківських – *с’тиранка* ‘затірка з рваного руками тіста’ (СБГО, II, 253).

Семема ‘суп із квашеної капусти’ на Підгаєччині позначається лексемою *капус’н’ак* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Верб., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ., Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.).

Номен *капусняк* в українській літературній мові має значення ‘страва переважно з квашеної капусти з додаванням інших продуктів’ (СУМ, IV, 98). За етимологічними дослідженнями, в українську мову лексема запозичена з польської мови, пор. **kapuśniak* ‘капусняк (борщ із квашеної капусти)’ (ЕСУМ, II, 378).

Назва *капус'н'ак* поширена і в ряді інших українських говорів, наприклад у наддністрянських – *капус'н'ак* ‘суп із квашеної капусти’ [13, 135], лемківських – *капус'н'ак* ‘борщ із квашеної капусти’ (Дуда, 46), *капус'ц'анка* ‘капусняк, юшка зкапустою’ (КСЛГП, 132), у львівському лексиконі – *капус'н'ак* ‘зупа із квашеної капусти’ (ЛЛ, 346), у західнополіських говірках – *капусн'ак* ‘юшка з квашеної капусти’, *капусний* ‘такий що з капусти’ (СЗГА, I, 518). У поліських говірках лексема *капусн'ік* позначає ‘ділянку на городі колгоспника, де вирощується городина’ (СПГЛ, 91).

Семема ‘рідка страва з сушених фруктів’ на Підгаєччині позначається лексемами *кис'лиц'е* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Пан., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Серед., Галич, Гол., Стар. М.), *квас'ничка* (Голг., Мозол., Вол., Михайл., Верб.), *квасни'цева йушка* (Голг., Вол., Мозол.), *суш* (Боків, Шумл., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів), *суше'ниц'і* (Верб., Гнил., Черв., Затур., Серед., Пан.), *йуха* (Білокр., Попл., Степ, Соняч., Вага, Бронгал., Новос., Юстин., Михайл.), *узвар* (Білокр., Литв., Стар. Литв., Муж., Мирне).

Назва *кис'лиц'е* у значенні ‘рідка страва з сушених фруктів’ у літературній мові не зафіксована (СУМ, IV, 153). Слово походить від праслов. **kysti*, **kysnoti* ‘киснути, мокнути’; також пов’язують із праслов. *kurēti* ‘кипіти’ (ЕСУМ, II, 438).

Подібні назви поширені у лемківських говірках – *ки(е)се'лиц'а* ‘суп із вівсяної муки і хлібного квасу’, ‘вівсяна кисла юшка’ (Дуда, 324, 364). У карпатських говорах лексема *ки(е)се'лиц'а* простежується зі значенням ‘драглиста страва з вівсяного чи кукурудзяного борошна та сушених слив або яблук’ [90, 41].

Лексема *квас'ничка* у значенні ‘солodka рідка страва з сушених фруктів’ у літературній мові не фіксується. Назва *квас'ничка* від слова *квас* походить від праслов. **kvasъ*, пов’язане з чергуванням голосних з *kysnoti* ‘киснути’, зіставляється з дінд. *kváthati* ‘кип’ятить, варить’, *kvātháh* ‘відвар’ (ЕСУМ, II, 146). Подібних назв в інших говорах української мови не зафіксовано.

Назва *квасни'цева йушка* утворена від слова *квасу* значенні ‘напій із фруктів, ягід або меду’ (СУМ, IV, 131). У наддністрянських говірках простежується лексема *йушка* ‘сушенина; узваріз сушених фруктів’ (НРС, 286).

Назви *суш*, *сушенця* у Словнику української мови подаються як діалектні норми української мови, утворені від *сушений* + *-иц'а* (СУМ, IX, 268). Етимологію слова *суше'ниц'а* дослідники пов’язують із праслов. **suxъ* (< **sous*) ‘сухий’, пов’язане чергуванням голосних із **sъxnoti* ‘сохнути’ (ЕСУМ, V, 487).

Лексема відома й іншим діалектам української мови, вона зафіксована в наддністрянських говорах – *суш'н'а* ‘узвар із сухофруктів’ [13, 140], у бойківських – *суш* (СБГО, I, 268), у подільських – *сушин'а* (СПГБ, 92), волинських – *сушина* (МСЗВГ, 233), у лемківських – *сушин'а* ‘сушарка для фруктів’ (КСЛГП, 297).

У сучасній українській літературній мові слово *юха* в значенні ‘юшка’ кваліфіковане як діалектне (СУМ, XI, 617), що походить від праслов.

juха*(иха*) (ЕСУМ, VI, 527). В інших джерелах, опрацьованих нами, подібних лексем не зафіксовано.

Назва *узвар* в українській літературній мові вживається на позначення 1) 'солодкої рідкої страви із сушених фруктів і ягід, зварених у воді; компот'; 2) 'сушені фрукти і ягоди' (СУМ, X, 405). Слово утворене від дієслова варити, що походить від праслов. *variti* 'варити' (ЕСУМ, I, 332).

Вона добре відома (*узварь*) в ряді інших українських говорів (СУМГ, IV, 323). Зі значенням 'компот із сушених фруктів' у подільських говірках вживається лексема *вар* (СПГБ, 15).

У бойківських говірках зафіксовано номен *вар* 1) 'узвар'; 2) 'юшка' (СБГО, I, 83), у наддністрянських – вар 'узвар із сухофруктів' [13, 140].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, як бачимо з викладеного матеріалу, переважна більшість назв, уживаних у досліджуваних говірках, належить до найдавніших пластів лексичної системи української мови та є праслов'янською спадщиною. Номінації рідких страв та напоїв здебільшого мотивовані словами, що вказують на колір, спосіб приготування страви, її якість. Деякі з назв є нормою літературної мови, частина вживається як народнорозмовні, спільні для багатьох говірок інших нарід. Окремі слова архаїзувалися та вийшли з ужитку у зв'язку зі зникненням реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЇХ УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ГГ – Гуцульські говірки, короткий словник за ред. Я. Закревської. Львів, 1997.
- Дуда – Дуда І. Лемківський словник. Тернопіль, 2011.
- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : у 7 т. Київ, 1982–2012. Т. 1–6.
- КСЛГП – Пиртей П. Короткий словник лемківських говірок. Івано-Франківськ, 2004.
- ЛЛ – Хобзей Н. Лексикон львівський, поважно і на жарт. Львів, 2009.
- МСЗВГ – Корзюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок. Київ, 1987.
- НРС – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів, 2008.
- СБГ – Словник буковинських говірок / за ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці, 2005.
- СБГО – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок : у 2 ч. Київ, 1984.
- СГОМ – Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. Одеса, 1958.
- СЗГА – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2 т. Луцьк, 2000. Т. 1–2.
- СПГБ – Брилінський Д. Словник подільських говірок. Хмельницький, 1991.
- СПГЛ – Лисенко П. С. Словник поліських говорів. Київ, 1972.
- СУМ – Словник української мови : у 11 т. Київ, 1970–1980.
- СУМГ – Словарь української мови : у 4 т. за ред. Б. Д. Грінченка. Київ, 1907–1909. Т. 1–4.

SOUCCES

- HD – Hutsul dialects, a short dictionary (1997). L'viv [in Ukrainian].
- Duda – Duda, I. (2011). Lemko Dictionary. Ternopil [in Ukrainian].

- EDUL – Etymological Dictionary of Ukrainian language, in. 7 vol. (1982–2012). Vol. 1–7. Kiev, Naukova dumka [in Ukrainian].
- SDDL – Py`rtey, P. (2004). Short dictionary of Lemko dialects. Ivano-Frankivs`k, Siversiya [in Ukrainian].
- LL – Hobzey, N. (2009). Lviv lexicon, serious lyan dajoke. L`viv [in Ukrainian].
- MDWVS – Korzoniuk M. (1987). Materials for the dictionary of Western Volyn subdialects. Kiev, Naukova dumka [in Ukrainian].
- DBD – Dictionary of Bukovinadialects (2005). Chernivtsi, Ruta [in Ukrainian].
- NRD – Shy`lo, G. (2008). Naddnipyrians`ky`y regional`ny`y slovny`k., L`viv, Int ukrayinoznavstva im. I. Kry`p`yakevy`cha NAN Ukrayiny` [in Ukrainian].
- DBDI – Ony`shkevy`ch, M. (1984). Dictionary of Boykodialects. Vols 1–2. Kiev, Naukova dumka [in Ukrainian].
- DDOM – Moskalenko, A. A. (1958). Dictionaryon Ukrainian dialects Odessa oblast. Odessa [in Ukrainian].
- DWPDA – Arkushy`n, G. L. (2000). Dictionary of Western Polissya dialects. Vols 1-2. Lutsk, Vezha [in Ukrainian].
- DPDL – Ly`senko, P. G. (1972). Dictionary of Polissya dialects. Kiev, Naukova dumka [in Ukrainian].
- DPH – Brylins`ky`y, D. (1991). Dictionary of Podillya dialects. Chmelnytsky`y [in Ukrainian].
- DUL – Dictionary of Ukrainian Language, in 11 vol. Kiev, Naukova dumka [in Ukrainian].
- DULG – The dictionary of Ukrainian language, in 4 vol. Kiev [in Ukrainian].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичко З. М. Діалектна лексика наддністрянського говору. Тернопіль : Лідер, 2000. 280 с.
2. Гонтар Т. А. Народне харчування українців Карпат. Київ : Наукова думка, 1979. 116 с.
3. Гоца Е. Д. Назви їжі й кухонного начиння в українських Карпатських говорах. Ужгород, 2010. 210 с.
4. Грещук В. В. Чинники формування діалектної лексики. *Українська мова*. 2016. № 2. С. 3–13.
5. Грещук В. В., Грещук В. В. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2010. 309 с.

REFERENCES

1. Bychko, Z. M. (2000). Dialect lexicon of Naddnistranskiy dialect. Ternopil, Lider [in Ukrainian].
2. Gontar, T. O. (1979). Narodne kharchuvannya ukraintsiv Karpat. Kiev, Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Gotsa, E. (2010). Names of food and utensils in the Ukrainian Carpat. Uzhorod [in Ukrainian].
4. Greshchuk, V. (2016). Factors of dialect vocabulary formation Ukrainian language. *Ukrainian language*, 2, 3-13 [in Ukrainian].
5. Greshchuk, Vasyly., Greshchuk, Valentyna. (2010). Southwestern dialects in Ukrainian artistic language. Sketch. Ivano-Frankivsk, publ. h. of the Carpathian University nat. Vasily Stefanyk [in Ukrainian].

**LEKSİKAL-SEMANTİK PECULIARITIES OF THE NAMES OF LIQUID
DISHES (BASED ON THE MATERIAL OF THE SUBDIALECT OF
PIDHAYTHI RECIÖN, TERNOPIŁ OBLAST)**

Oksana NOVITSKA

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of the Ukrainian
Language Department I. Horbachevsky
Ternopil National Medical University (Ukraine, Ternopil)
E-mail: novicka@tdmu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-5630-6963*

The article deals with the analyses of the general names of clothing, that are common in the territory of Pidhaytsi district of Ternopil region. Pidhaytsi subdialects are central part of the Naddnistrianshchyna dialect and to a certain extent represent the characteristic features of subdialects of the Naddnistrianshchyna dialect of the southwestern supradialect.

Pidhaytsi district is located in the western part of Ternopil region. The areal of Pidhaytsi district borders with Terebovlya, Buchach, Monastyrsk, Berezhany and Kozova districts of Ternopil region and Halych district of Ivano-Frankivsk region.

Nowadays, many thematic groups of Ukrainian subdialects vocabulary as well as large communicative arrays remain unexplored. The areals that are not sufficiently studied include Pidhaytsi subdialects. Its lexemes enrich the Ukrainian language. The lexical units of the subdialect are names, that have the same meaning in other Ukrainian dialects, many of them are universal and normative, but at the same time they are characterized by a number of features.

Each name recorded on the territory of Pidhaytsi district has been characterized by certain parameters, the semantics of lexeme has been determined, a list of settlements where the nominations were certified has been indicated, its records in general and professional dictionaries have been pointed, lexical-semantic parallels to Ukrainian and other languages dialects have been noted, the origin of the lexeme has been established.

The investigation has shown that general names of clothing the Ukrainian Pidhaytsi subdialects are mostly commonly used, that was confirmed by lexicographic sources. For the most part, the manifestations of the analyzed sememes are also characteristic of other dialect continents, where they have semantics, common to or different from the Pidhaytsi areal.

The connection with one of the most flexible elements of material culture is special feature of the household vocabulary of Pidhaytsi subdialects that makes it dynamic and unfixed. The refore, the active development process of enriching the group of the names of clothing does not finish.

Key words: *Pidhaytsi subdialects, lexical-semantic group, names of clothing, lexeme.*

**СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ПІДГАЄЦЬКОГО
РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Підг. – Підгайці	Новос. – Новосілка
Шумл. – Шумляни	Юстин. – Юстинівка
Угрин. – Угринів	Гнил. – Гнильче
Яблун. – Яблунівка	Черв. – Червень
Завал. – Завлів	Затур. – Затурин

Заст. – Заставче	Муж. – Мужилів
Бронгал. – Бронгалівка	Михайл. – Михайлівка
Литв. – Литвинів	Серед. – Середне
Рудн. – Рудники	Гол. – Голендра
Верб. – Вербів	Вол. – Волиця
Голг. – Голгоча	Заг. – Загайці
Мозол. – Мозолівка	Стар. М. – Старе Місто
Панов. – Пановичі	Білокр. – Білокриниця
Попл. – Поплави	Стар. Литв. – Старий Литвинів
Степ. – Степове	Соняч. – Сонячне

Стаття подано до редколегії 15.10.2019.